St. Pascu, Dan Berindei, Miron Constantinescu, V. Liveanu şi P. P. Panaitescu *(Introduction à l'historiographie roumaine jusqu'en 1918*, Bucarest, 1964, 99 p). Pregătirea unei asemenea sinteze, de proporţii corespunzătoare, este însă o reală necesitate ; putem afirma că lucrarea lui Pompiliu Teodor constituie un important pas în direcţia pregătirii ei.

Autorul a urmărit să ofere o imagine a evoluţiei gîndirii istorice româneşti prin selectarea a ceea ce aceasta are mai reprezentativ. Încercări asemănătoare fuseseră realizate şi anterior ; acestea au rămas însă fie simple alăturări de texte, necomentate şi selectate într-o manieră nu tocmai judicioasă (cum este volumul *Istorici români*, Socec, 1908), fie parţiale (I. Lupaş, *Cronicari şi istorici români din Transilvania)*. De data aceasta, textele au fost selectate ţinîndu-se seama de ansamblul istoriografiei noastre şi avîndu-se în vedere toate marile ei momente şi personalităţi. *(Letopiseţul de cînd s-a început Ţara Moldovei, Cronica* lui Macarie, Gr. Ureche, M. Costin, I. Neculce, Constantin Cantacuzino, D. Cantemir, S. Micu, Gh. Şincai, P. Maior, I. Budai-Deleanu, Aaron Florian, A. Tr. Laurian, Gh. Bariţiu, M. Kogălniceanu, N. Bălcescu, Al. Papiu-Ilarian, Al. Odobescu, B. P. Haşdeu, Titu Maiorescu, A. D. Xenopol, Gh. Panu, Gr. Tocilescu, I. Nădejde, C. Dobrogeanu-Gherea, D. Onciul, Augustin Bunea, I. Bogdan, C. Giurescu, N. Iorga, V. Pârvan, I. Lupaş, Lucreţiu Pătrăşcanu). Trebuie să subliniem, de asemenea, utilitatea deosebită a notelor biobibliografice care însoţesc textele. În felul acesta, cititorul are la îndemînă şi un instrument de lucru, de care se simţea atîta nevoie.

Deosebit de preţioasă este, apoi, ampla introducere care deschide lucrarea. De fapt, aceasta constituie o sinteză a istoriografiei noastre, concepută nu ca o expunere didactică, ci ca o discutare a trăsăturilor fundamentale. Interpretările pe care le cuprinde sînt deosebit de sugestive şi ele merită să fie reluate într-o dezbatere mai amplă ; ne gîndim, de exemplu, la necesitatea şi importanţa considerării începuturilor analistice ale istoriografiei noastre pentru înţelegerea evoluţiei ei ulterioare, la aprecierile privind importanţa creaţiei istorice a cărturarilor din veacul al XVII-lea, la afirmarea spiritului modern în scrisul istoric românesc etc.

Fireşte, o lucrare de acest gen poate, prin chiar natura sa, determina anumite discuţii privind fie interpretarea unor chestiuni generale (cum este, de pildă, raportul între istoriografia naţională şi cea universală) sau particulare, fie selectarea istoricilor şi a textelor din scrierile lor. Dincolo de aceste discuţii însă — prin stimularea cărora lucrarea îşi adaugă un merit în plus — *Evoluţia gîndirii istorice româneşti* rămîne o reuşită incontestabilă, avînd meritul nu numai de a oferi o privire de ansamblu asupra istoriografiei noastre (să ne gîndim, de pildă, la deosebita ei utilitate pentru formarea culturii profesionale a viitorilor istorici, cu atît mai mult cu cît studenţii de la istorie audiază un curs de istoriografie), ci şi de a contribui la dezvoltarea studiilor de istoriografie. Continuarea activităţii în acest domeniu, pe care autorul o anunţă, nu poate fi decît aşteptată cu un legitim interes.

V. Cristian

VIORICA MOISUC, *Diplomaţia României şi problema apărării suveranităţii şi independenţei naţionale în perioada martie 1938—mai 1940*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1971. 324 p.

Istoriografia românească a obţinut, în ultimii ani, rezultate deosebite şi în domeniul politicii externe a României din perioada contemporană. Au fost reluate şi dezvoltate aspecte majore ale politicii externe în perioada interbelică şi la începutul celui de-al doilea război mondial. În afară de articolele, comunicările etc. din presa de specialitate, au apărut importante lucrări de amploare, volume cu caracter monografic şi culegeri de studii ce reprezintă contribuţii majore la cu-

noaşterea aprofundată a principalelor direcţii, a acţiunilor întreprinse de statul român, într-o etapă sau alta, în relaţiile sale externe [1]. Chiar dacă nu a fost „acoperită“ întreaga politică externă a României din perioada interbelică, chiar dacă mai sînt momente încă netratate sau neanalizate pe larg, trebuie să subliniem că şi acest capitol al istoriei noastre contemporane a cunoscut, în ultimii ani, realizări de seamă.

Pe o bază documentară considerabil lărgită, într-o viziune nouă, au fost discutate aspecte majore ale politicii externe româneşti, scopurile urmărite, metodele utilizate pentru realizarea lor etc.

O atenţie deosebită s-a acordat acţiunilor întreprinse de diplomaţia României în preajma şi la începutul celui de-al doilea război mondial, în cadrul unei situaţii internaţionale extrem de complexe, cu o desfăşurare a evenimentelor într-un ritm foarte rapid.

Această afirmaţie este întărită, odată mai mult, prin apariţia lucrării Vioricăi Moisuc, *Diplomaţia României...* în perioada cuprinsă între Anschluss şi semnarea, în mai 1940, a pactului petrolului cu Germania hitleristă, în condiţiile accelerării procesului de izolare a României pe plan extern.

Este întreprinsă o analiză aprofundată a poziţiei şi a acţiunilor întreprinse de România în direcţia apărării integrităţii teritoriale şi a independenţei naţionale în raport direct cu evoluţia evenimentelor internaţionale : diplomaţia României după Anschluss şi în raport cu ocuparea Cehoslovaciei, tratatele economice din primăvara anului 1939 cu Germania, Franţa, Anglia şi semnificaţia lor, politica garanţiilor, declanşarea războiului mondial şi neutralitatea României, activitatea diplomaţiei româneşti în sprijinul securităţii şi păcii în Balcani, planurile hortiste de anexiune şi ofensiva Germaniei hitleriste pentru acapararea petrolului românesc.

Politica externă a României este tratată şi în legătură permanentă cu evoluţia situaţiei politice interne, cu poziţia diferitelor forţe şi personalităţi politice faţă de obiectivele ce trebuiau urmărite de către diplomaţia românească, de metodele şi mijloacele ce trebuiau utilizate.

Deosebit de utilă şi interesantă poate fi socotită prezentarea, sub titlul *Tendinţe şi orientări în interpretarea politicii externe a României din anii 1938—1940*, a principalelor concluzii la care a ajuns istoriografia românească în ultimii ani şi istoriografia contemporană străină, în special din ultimul deceniu (marea majoritate a lucrărilor străine citate sînt apărute după 1962).

Considerăm că autoarea a reuşit să rezolve cu succes obiectul precizat la începutul lucrării : „Pornind de la stadiul actual de cunoaştere şi de interpretare a politicii externe româneşti din perioada 1938—1940, ţinînd seama de controversele existente, dar şi de punctele de vedere formulate independent de

[1] Dintre acestea, amintim aici, în ordinea apariţiei : Ion M. Oprea, *Nicolae Titulescu*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1966 ; Eliza Campus, *Mica Înţelegere*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1968 ; Cristian Popişteanu, *România şi Antanta Balcanică*, Editura politică, Bucureşti, 1968 ; *Studii privind politica externă a României (1918—1939)*, Editura militară, Bucureşti, 1969 ; capitolele respective din Al. Gh. Savu, *Dictatura regală (1938—1940)*, Editura politică, Bucureşti, 1970 ; *Probleme de politică externă a României (1919—1939). Culegere de studii*, Editura militară, Bucureşti, 1971 (o nouă ediţie, completată şi îmbunătăţită, a volumului de studii apărut în 1969) ; Gheorghe Matei, *Dezarmarea în contextul problemelor internaţionale şi atitudinea României (1919—1934)*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1971 ; Traian Bunescu, *Lupta poporului român împotriva dictatului fascist de la Viena*, Editura politică, Bucureşti, 1971. Aspecte ale situaţiei internaţionale a României şi ale politicii externe sînt tratate în *Marea conflagraţie a secolului XX. Al doilea război mondial*, Editura politică, Bucureşti, 1971. Lucrarea *P.C.R. în viaţa social-politică a României 1921—1944, Culegere de studii*, Editura militară, Bucureşti, 1971 cuprinde şi un studiu intitulat *Concepţia P.C.R. în problemele politicii externe a României (1938—septembrie 1939).*

realitatea istorică şi în contradicţie cu ea, ne propunem să înfăţişăm în cele ce urmează — pe baza unui volum relativ mare de documente, în parte inedite, din arhive româneşti şi străine, şi a unei informări bibliografice ce tinde a fi cît mai largă — activitatea diplomatică a României în conjunctura creşterii primejdiei de agresiune în Europa centrală şi de sud-est din partea Germaniei hitleriste în ajunul celui de al doilea război mondial şi în timpul primului an de război, pînă în mai 1940“ (p. 27).

Volumul *Diplomaţia României...* impresionează, în mod deosebit, prin documentaţia bogată şi variată : documente semnificative din arhivele româneşti şi străine (în special germane), colecţii de documente diplomatice străine editate în ultimii ani, memoriile, scrisorile, însemnările unor oameni politici şi diplomaţi români, memoriile unor comandanţi militari şi diplomaţi străini, presa timpului etc.

Chiar dacă se adresează mai cu seamă specialiştilor, cartea Vioricăi Moisuc, departe de a fi aridă, îmbină armonios rigorile stilului ştiinţific cu expunerea clară, cursivă a faptelor, rezultînd o lucrare unitară, atît prin conţinut cît şi prin maniera de tratare a problemelor.

Avînd în vedere rezultatele obţinute de autoare precum şi profilul tematic al volumului, credem că era bine să cuprindă şi un *rezumat* în principalele limbi de circulaţie mondială.

Diplomaţia României şi problema apărării suveranităţii şi independenţei naţionale în perioada martie 1938 — mai 1940 constituie, fără îndoială, o realizare importantă a istoriografiei noastre contemporane, o lucrare fundamentală în domeniul cunoaşterii politicii externe a României dintr-o perioadă cu adînci implicaţii, şi nu numai imediate, pentru evoluţia a numeroase state şi popoare.

Ion Agrigoroaiei

ANUARUL INSTITUTULUI DE ISTORIE ŞI ARHEOLOGIE „A. D. XENOPOL“, VIII (1971), XXV + 554 p.

Publicaţie de înaltă ţinută ştiinţifică, bucurîndu-se de frumoase aprecieri atît în ţară, cît şi în străinătate, Anuarul Institutului de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol“ din Iaşi oferă, prin cel de al VIII-lea tom, o nouă şi valoroasă contribuţie la dezvoltarea ştiinţei noastre istorice. Cu regretul că, din motive de spaţiu, nu putem să argumentăm pe larg afirmaţia, vom încerca să o ilustrăm totuşi printr-o succintă trecere în revistă a materialelor incluse în acest din urmă număr.

Seria lor este deschisă de articolul semnat de Gh. Buzatu, *N. Iorga (100 de ani de la naştere)* (p. XIII—XXV). Deşi este vorba de un material comemorativ, autorul (care, împreună cu N. Grigoraş, a îngrijit şi volumul *Nicolae Iorga. Omul şi opera*, Ed. Junimea, 1971) a redat remarcabila personalitate a lui Iorga într-o manieră care, întrunind toate atributele acestui gen de lucrări, este, în acelaşi timp, ştiinţifică. Tot marelui istoric îi este consacrat şi articolul lui D. Ciurea, *N. Iorga şi problemele cercetării istorice (p. 375—378)*, privind contribuţia sa la dezvoltarea disciplinei noastre.

Acelaşi D. Ciurea semnează studiul *Diplomatica latină în Ţările române. Noi contribuţii* (p. 1—25). Datele prezentate aici, însoţite de facsimile, oferă posibilitatea unei mai bune cunoaşteri a modului în care cancelariile domneşti din Moldova şi Ţara Românească au utilizat limba latină în secolele XIV—XVII, ca şi, adăugăm, a unor aspecte ale culturii noastre vechi.

Într-un domeniu care, datorită unor mai vechi preocupări, îi este deosebit de familiar, I. Caproşu este autorul unui substanţial studiu, *Camătă şi cămătari în Moldova în epoca fanariotă* (p. 27—59), ce aduce importante contribuţii la cunoaşterea situaţiei financiare din această perioadă, ceea ce oferă şi o premisă pentru o mai exactă înţelegere a situaţiei generale a societăţii moldovene din veacul al XVIII-lea.